

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

ГЕНЕЗИС ТА ЕПІДЕМІОЛОГІЯ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

Рівень вищої освіти	II (магістерський) рівень вищої освіти / III (освітньо-науковий) рівень
Освітньо-професійна програма	Клінічна психологія / Психологія забезпечення ментального здоров'я / Психологія
Кафедра	Клінічної психології
Кількість кредитів	3 кредити ЄКТС
Форма контролю	Залік
Мова викладання	Українська
Розробники курсу	Ірина Савельєва
Контактна інформація	irina.organza@gmail.com

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

Метою освітнього компонента є: системне поглиблення теоретичних знань та формування спеціалізованих професійних компетентностей щодо психологічних детермінант суїцидальної поведінки. У межах дисципліни передбачається засвоєння сучасного психодіагностичного інструментарію, опанування методології психотерапевтичної інтервенції, релевантних для роботи з особами групи суїцидального ризику.

Основні завдання дисципліни полягають в ознайомленні з провідними теоретико-методологічними засадами та концептуальними підходами, що визначають специфіку психологічної діагностики та консультування осіб, схильними до проявів суїцидальної поведінки.

Після опанування теми здобувачі вищої освіти здатні:

Пояснювати основні наукові підходи до розуміння генезису суїцидальної поведінки (психологічні, соціальні, біопсихосоціальні моделі).

Описувати ключові поняття, пов'язані із суїцидальною поведінкою, та коректно розрізняти її форми в науковому дискурсі.

Аналізувати епідеміологічні дані щодо поширеності суїцидальної поведінки з урахуванням вікових, гендерних, соціальних і культурних чинників.

Інтерпретувати взаємозв'язок індивідуальних, міжособистісних і соціальних факторів ризику та захисних факторів.

Критично оцінювати вплив соціальних криз, травматичних подій і соціальних трансформацій на динаміку суїцидальної поведінки.

Застосовувати епідеміологічні дані для наукового аналізу та обґрунтування профілактичних підходів.

Виявляти роль психічного здоров'я, соціальної підтримки та доступу до допомоги у формуванні ризиків і захисту.

Дотримуватися принципів етичної відповідальності та наукової коректності під час аналізу тематики суїцидальної поведінки.

Аргументувати значення міждисциплінарного підходу в дослідженні генезису та поширеності суїцидальної поведінки.

Усвідомлювати роль психолога у системі раннього виявлення ризиків і профілактики суїцидальної поведінки.
Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.
Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Тема 1. Психоаналітичні теорії самогубства. Ведення поняття, термінології. Класифікація причин смерті. Поняття суїцидального процесу. Модель діатез-стресу. Соціальна теорія самогубства Е.Дюркгейма. Психоаналітична теорія самогубства З.Фрейда. Три провідні тенденції суїцидальної поведінки за К.Меннінгером *Лекція 2.* Соціальна теорія Р.Баумейстра. Теорія надмірно узагальненої пам'яті та модель суїциду як крику болю. Теорія психічного болю Е.Шнейдмана, загальні риси самогубства за Е.Шнейдманом. Діалектико-поведінкова терапія (ДПТ) М. Лінехан. Когнітивна теорія Бека та центральна роль безнадії. Теорія "плинної вразливості".

Тема 2. Гендерні детермінанти суїциду. Нові напрямки в теорії, дослідженнях і профілактиці. Жінки та суїцидальна поведінка. Спільність і відмінності в моделях суїцидальної поведінки жінок у всьому світі. Гендерний парадокс суїцидальної поведінки як культурно специфічне явище. Суїцид у чоловіків. Профілактика суїцидальної поведінки чоловіків. Детермінанти психічного здоров'я. Гендерні парадокси громадського здоров'я. Суїцидальність серед людей із спільноти LGBTQ+

Тема 3. Політичні та соціальні детермінанти самогубства. Сучасні дослідження та теорії про вплив війни на самогубства. Самогубства серед мігрантів. Міграційна спільнота та суїцидальна поведінка. Гендерні аспекти суїцидальної поведінки серед мігрантів. Акультурація та суїцидальна поведінка. Соціально-економічний статус, соціальна підтримка та суїцидальна поведінка.

Тема 4. Психопатологія та фактори ризику самогубства у підлітків. Сучасні дослідження психопатології серед підлітків з суїцидальною поведінкою. Фактори впливу на суїцидальність: безнадійність, тривожність, гнів, ворожість, дратівливість, сором, провина. Особистісні риси та їх вплив на ризик суїцидальної поведінки. Дефіцити як фактори ризику. Непрямі фактори, що сприяють суїцидальній поведінці. Шляхи суїцидальної поведінки підлітків. Терапія суїцидальних підлітків.

Тема 5. Фактори ризику суїциду серед літніх осіб. Фактори ризику суїциду серед літніх людей: досвід клінічних та громадських умов, демографічні характеристики. Психопатологія. Вплив попередньої суїцидальної спроби. Фізичні захворювання і інвалідність. Вплив життєвих обставин на суїцидальність літніх людей. Психологічні та соціальні фактори. Сімейні конфлікти та їхній зв'язок із ризиком самогубства у пізньому віці. Домашній стрес та суїцидальна поведінка. Фактори захисту від самогубств у пізньому віці.

Тема 6. Особливості клінічного інтерв'ю для оцінки суїцидального ризику. Основні перспективи клінічного інтерв'ю. Виявлення проявів суїцидальної кризи. Фактори ризику. Інтерв'ю як кризова інтервенція. Проблеми контртрансферу в клінічному контакті.

Тема 7. Особливості переживання втрати в наслідок самогубства. Фактори, що можуть впливати на процес горювання та психічне здоров'я осіб, які пережили втрату через самогубство. Особливості переживання втрати через самогубство. Чинники, що впливають на реакції горя після

самогубства. Поняття стигматизації в контексті переживання втрати в наслідок самогубства. Загроза суїцидальної поведінки осіб, що переживають втрату в наслідок самогубства близьких людей. Емоційні переживання притаманних близьким суїцидента. Підтримка осіб, які пережили втрату через самогубство.

Тема 8. Алекситимія та агресія як предиктори суїцидальної поведінки у осіб з депресивними розладами. Історія спостереження та дослідження феномену алекситимії. Механізми розвитку суїцидальної поведінки у пацієнтів з депресією. Взаємозв'язок алекситимії з суїцидальною поведінкою. Вплив порушення процесу менталізації на виникнення алекситимічних проявів. Порушення регуляції емоцій у пацієнтів з алекситимією. Типи алекситимії. Поняття агресії в клінічній психології та її зв'язок з алекситимією. Алекситимія та агресія як предиктори суїцидальної поведінки у осіб з депресивними розладами.

Тема 9. Когнітивне упередження та оцінка суїцидального ризику. Опис поняття «когнітивне упередження». Розгляд досліджень, присвячених впливу когнітивних упереджень саме на оцінку ризику самогубства. Шкали для оцінки ризику самогубства. Оцінка безнадійності. Безнадійність як критичний фактор ризику в рамках моделі діатез-стресу. Оцінка за шкалою депресії Бека. Торонтська шкала алекситимії (TAS-20). Психологічна аутопсія Е.Шнейдмана. Методологія психологічної аутопсії. Обмеження методу аутопсії.

ПОЛІТИКА КУРСУ

Формат навчання. Курс проводиться онлайн. Усі матеріали (презентації, посилання, інструкції до завдань) розміщуються на платформі Moodle.

Відвідування контактних практичних обов'язкове. На занятті обговорюються складні питання з розділів курсу, проводиться робота над типовими помилками та вирішення ситуаційних задач. Пропуск контактної зустрічі: виконати письмове завдання обсягом від 2 до 5 друкованих сторінок.

Дистанційна робота. Для максимально ефективного проходження курсу пропонується така послідовність дій:

1. Уважний перегляд відеолекцій та презентацій з теми, огляд рекомендованої літератури.
2. Самостійне опрацювання рекомендованих джерел з теми.
3. Виконання практичних завдань.

Самостійна робота. Здійснюється через опрацювання рекомендованої літератури і конспектування матеріалу тем, винесених на самостійний розгляд, які поглиблюють розуміння основних розділів курсу.

Дедлайни. Усі роботи здаються у визначені терміни. Прострочення без узгодженого продовження знижує оцінку на 20% від максимальної за завдання. За обґрунтованого звернення можливе індивідуальне подовження дедлайну.

Підсумковий контроль. Проведення заліку як окремої форми контролю не передбачено. Підсумкова оцінка виставляється за результатами роботи протягом семестру.

Комунікація. Офіційні оголошення й інструкції публікуються на платформі Moodle.. Запитання через коментарі до завдань або електронну пошту (відповідь у робочий час).

Правила поведінки. Повага до колег, етична комунікація, активна участь у групових завданнях. Під час онлайн-занять бажано вмикати мікрофон/камеру, дотримуватись етикету.

Технічні вимоги. Стабільний інтернет, можливість перегляду презентацій/відео та завантаження файлів, доступ до платформи Moodle.

ОЦІНЮВАННЯ

Методи поточного контролю: Проводиться з метою оцінювання результатів навчання протягом семестру і включає систематичний моніторинг навчальних досягнень здобувачів. Поточний контроль здійснюється під час дистанційного навчання в обсязі навчального матеріалу, визначеному для кожного заняття.

- виконання практичних задач (оцінюється на LMS платформі);
- самостійна робота (оцінюється за результатами виконання практичних завдань та роботою під час контактних занять).

Методи підсумкового контролю: Проводиться з метою оцінювання результатів навчання наприкінці семестру, відповідно до навчального плану у вигляді семестрового заліку, в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою програмою дисципліни.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Кількість балів	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні заняття	10	30
Контактні заняття	20	60
Виконання умов академічної дисципліни	10	10
		100

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Курс буде викладений у формі лекцій (16 год.) та практичних (6 год.), організації самостійної роботи студентів (62 год.). Протягом курсу передбачено проведення контактних практичних занять (6 год.).

Під час викладання дисципліни використовуються наступні методи навчання: вербальні (лекція, групова дискусія), наочні (ілюстрація, демонстрація, приклад), практичні (групове опрацювання практичних завдань), а також інтерактивні техніки та методики.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Andriessen, K., Krysinska, K. Essential questions on suicide bereavement and postvention. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2012.
2. Baumeister, R. F. Suicide as escape from self. *Psychological Review*, 1990.
3. Beck, A. T., Brown, G., Berchick, R. J., Stewart, B. L., Steer, R. A. Relationship between hopelessness and ultimate suicide: a replication with psychiatric outpatients. *American Journal of Psychiatry*, 1990. Vol. 147, pp. 190–195.
4. Durkheim, É. *Suicide: A Study in Sociology*. London: Routledge, 1992. (Original work published 1897).

5. Fonagy, P. The mentalization-focused approach to social development. In: *The Handbook of Mentalization-Based Treatment*. Chichester: Wiley, 2006. Pp. 53–99. DOI: <https://doi.org/10.1002/9780470712986.ch3>
6. Ielmini, M., Lucca, G., Trabucchi, E., Aspesi, G., Bellini, A., Caselli, I., Callegari, C. Assessing mental pain as a predictive factor of suicide risk in a clinical sample of patients with psychiatric disorders. *Behavioral Sciences*, 2022. Vol. 12, no. 4. DOI: <https://doi.org/10.3390/bs12040111>
7. Levi-Belz, Y., Gvion, Y., Grisaru, S., Apter, A. When the pain becomes unbearable: case-control study of mental pain characteristics among medically serious suicide attempters. *Archives of Suicide Research*, 2018.
8. Linehan, M. M. *Cognitive-Behavioural Treatment of Borderline Personality Disorder*. New York: Guilford Press, 1993.
9. Rudd, M. D. Fluid vulnerability theory: a cognitive approach to understanding the process of acute and chronic suicide risk. In: Ellis, T. E. (Ed.). *Cognition and Suicide: Theory, Research, and Therapy*. Washington, DC: American Psychological Association, 2006. Pp. 355–368.
10. Shneidman, E. S. *Suicide as psychache: a clinical approach to self-destructive behavior*. Northvale, NJ: Jason Aronson, 1993.
11. Shneidman, E. S. *Comprehending Suicide*. Washington, DC: American Psychological Association, 2001.
12. Stefansson, J., Nordström, P., Jokinen, J. Suicide intent scale in the prediction of suicide. *Journal of Affective Disorders*, 2012. Vol. 136, pp. 167–171. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jad.2010.11.016>
13. Troister, T., Holden, R. R. Factorial differentiation among depression, hopelessness, and psychache in statistically predicting suicidality. *SAGE Journals*, 2017. Vol. 46.
14. Turecki, G., Brent, D. A. Suicide and suicidal behaviour. *The Lancet*, 2016. Vol. 387, pp. 1227–1239.
15. *The Suicidal Crisis: Clinical Guide to the Assessment of Imminent Suicide Risk*. New York: Oxford University Press, 2018.